ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ Г-ЖА V. TRSTENJAK

представено на 2 юни 2010 година[1]

I — Въведение

1. С настоящото преюдициално запитване на основание член 234 ЕО[2] Съдът е сезиран да се произнесе по тълкуването, което следва да бъде дадено на Директива 89/48/ЕИО на Съвета от 21 декември 1988 година относно обща система за признаване на дипломите за висше образование, издадени след завършването на професионално образование и обучение с минимална продължителност от три години[3]. По-точно Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission (Висша апелативна и дисциплинарна комисия, наричана по-нататък „OBDK“) по същество иска да се установи дали с оглед на целите на Директива 89/48 се допуска общностен гражданин, който е завършил изцяло академичното си образование в своята страна по произход, Австрия, и който чрез официално признаване на австрийския му документ за завършено академично образование в Испания е получил диплома, която му предоставя достъп до професията адвокат в тази страна, да може да се ползва от взаимното признаване на испанската му диплома в Австрия, за да упражнява тази професия в своята държава по произход, въпреки че не е придобил професионалния стаж, изискван в Австрия.

II — Правна уредба

A — *Общностна правна уредба*

2. Директива 89/48, приложима ratione temporis спрямо случая по главното производство, в редакцията преди да бъде отменена от 20 октомври 2007 г. с Директива 2005/36/ЕО относно признаването на професионалните квалификации[4], урежда взаимното признаване на дипломите

1 — Език на оригиналния текст: немски.

2 — Съгласно Договора от Лисабон за изменение на Договора за Европейския съюз и Договора за създаване на Европейската общност от 13 декември 2007 година (ОВ C 306, стр. 1), преюдициалното запитване вече се урежда с член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

3 — ОВ L 19, 1989 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 2, стр. 76.

4 — Директива 2005/36/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 7 септември 2005 година относно признаването на професионалните квалификации (ОВ L 255, стр. 22; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 8, стр. 3 и поправки в ОВ L 271, стр. 18, 16.10.2007 г. и ОВ L 33, стр. 49, 3.2.2009 г.). Директива 2005/36/ЕО консолидира правните норми в областта на признаването на професионалните квалификации. Предмет на консолидиране са три хоризонтални директиви относно общи разпоредби и дванадесет специални директиви. Тя се прилага за всеки гражданин на държава членка, който желае да упражнява на свободна практика или на платена служба регламентирана професия в държава членка, различна от тази, в която е придобил професионална квалификация.

за висше образование между държавите членки, издадени след завършването на професионално образование и обучение с минимална продължителност от три години.

3. Първо съображение от Директива 89/48 има следния текст:

„като има предвид, че по силата на член 3, буква в) от Договора премахването на преградите между държавите членки пред свободното движение на хора и услуги е една от целите на Общността; като има предвид, че по отношение на гражданите на държавите членки това включва по-специално възможността да упражняват професия в качеството си на самостоятелно заети или заети в друга държава членка, която е различна от тази, в която са придобили професионалните си квалификации“.

4. Трето съображение от тази директива гласи:

„като има предвид, че с оглед да се отговори бързо на очакванията на европейските граждани, които притежават дипломи за висше образование, удостоверяващи завършено професионално обучение и издадени в друга държава членка, различна от тази, в която желаят да упражняват своята професия, е уместно да се въведе също друг начин за признаване на тези дипломи, който да улеснява тези граждани да упражняват всички професионални дейности, за които в приемащата държава членка се изисква завършено обучение след средното образование, доколкото те притежават такива дипломи, които ги подготвят за тези дейности, удостоверяват най-малкото тригодишен цикъл на обучение и са издадени в друга държава членка“.

5. Пето съображение от посочената директива има следния текст:

„като има предвид, че що се отнася до професиите, за чието упражняване Общността не е определила минимално равнище на необходимата квалификация, държавите членки запазват възможността си да определят това равнище с цел да гарантират качеството на услугите, предоставяни на тяхна територия; като има предвид, че въпреки това те не могат, без да нарушат задълженията си, установени в член 5 от Договора, да налагат на гражданин на друга държава членка да придобие квалификации, които те обикновено определят само като се позовават на дипломите, издавани в рамките на тяхната национална образователна система, докато заинтересованото лице вече е получило всички или част от тези квалификации в друга държава членка; като има предвид, че поради това всяка приемаща държава членка, в която е регламентирана дадена професия, се задължава да се съобразява с квалификациите, придобити в друга държава членка, и да преценява дали те отговарят на изискваните от нея“.

6. Член 1, букви а), б) и ж) от Директива 89/48 гласи:

„По смисъла на настоящата директива:

а) „диплома“ е всяка диплома, удостоверение или други документи за официална квалификация или всяка съвкупност от такива дипломи, удостоверения или други документи:

— които са издадени от компетентния орган в държава членка, определен като такъв от законовите, подзаконовите или административните разпоредби на тази държава,

— от които е видно, че титулярът успешно е завършил курс на образование след средното образование с минимална продължителност от три години или с равностойна продължителност на непълна заетост в университет или във висше учебно заведение, или в друго учебно заведение със същото равнище на обучение, и при необходимост, че той е завършил успешно професионалното обучение, което се изисква в допълнение към курса на образование след средното образование, и

— от които е видно, че титулярът притежава изискваните професионални квалификации за достъп или за упражняване на регламентирана професия в тази държава членка, доколкото образованието, за което е издадена тази диплома, удостоверение или други документи за официална квалификация, в преобладаващата си част е получено в Общността, или доколкото неговият титуляр има професионален стаж от три години, удостоверен от държавата членка, която е признала неговата диплома, удостоверение или други документи за официална квалификация, издадени в трета страна.

Приема се за диплома по смисъла на първа алинея всяка диплома, удостоверение или други документи за официална квалификация, или всяка съвкупност от такива дипломи, удостоверения или други документи, които са издадени от компетентните органи на държава членка, доколкото тя удостоверява обучение, което е придобито в Общността и е признато от компетентния орган на тази държава членка, че има равностойно равнище и дава същите права за достъп или за упражняване на регламентирана професия.

б) „приемаща държава членка“ е държавата членка, в която гражданин на държава членка е подал молба да упражнява професия, регламентирана от нея, без да е получил там дипломата, на която се позовава, или без да е упражнявал там първоначално въпросната професия.

[…]

ж) „изпит за правоспособност“ е проверката на професионалните познания на

молителя с цел […] да се оцени правоспособността на молителя да упражнява регламентирана професия в тази държава членка.

С оглед провеждането на този изпит компетентните органи съставят списък на областите, които чрез сравнение между обучението, изисквано в тяхната държава, и това, получено от молителя, не са обхванати от дипломата или от други документи за официална квалификация, на които молителят се позовава.

Изпитът за правоспособност трябва да отчита факта, че молителят е професионалист, получил квалификация в държава членка по произход или в държавата членка, от която идва. Той обхваща области, които се избират измежду фигуриращите в списъка и чието познаване е съществено условие за способността да се упражнява професията в приемащата държава членка. Този изпит може също така да обхваща познаването на деонтологията, която се прилага за съответните дейности в [приемащата] държава[…] членка. Условията и редът на изпита за правоспособност се определят от компетентните органи на посочената държава при спазване на правилата на общностното право.

Статутът на молителя в приемащата държава членка, който желае да се подготви за изпита за правоспособност в тази държава членка, се определя от компетентните органи на тази държава".

7. Член 2, първа алинея от Директива 89/48 гласи:

„Настоящата директива се прилага за всеки гражданин на държава членка, който желае да упражнява на свободна практика или на платена служба регламентирана професия в приемаща държава членка".

8. Член 3, първа алинея, буква а) от Директива 89/48 предвижда:

„Когато в приемащата държава членка достъпът или упражняването на регламентирана професия са подчинени на притежаването на диплома, компетентният орган не може поради липса на квалификация да откаже на гражданин на държава членка да има достъп или да упражнява тази професия при същите условия като за нейните граждани:

а) ако молителят притежава диплома, която се изисква от друга държава членка за достъп или за упражняване на същата тази професия на нейна територия и която е получена в държава членка […]".

9. Член 4 от Директива 98/48 гласи:

„1. Член 3 не препятства приемащата държава членка да изисква също така от молителя:

а) да докаже, че притежава професионален стаж, когато продължителността на обучението, на което се позовава по силата на член 3, букви а) и б), е помалка с [поне] една година от изискваната в приемащата държава членка. В този случай продължителността на изисквания професионален стаж:

— не може да надхвърля два пъти размера на недостигащия период на обучение, когато недостигащият период се отнася за цикъла на обучение след средното образование и/или за професионален стаж под контрола на ръководител на стажа и е завършил с изпит,

— не може да надхвърля периода на недостигащия професионален стаж, когато този стаж се отнася за професионална практика, осъществявана с помощта на квалифициран професионалист.

Що се отнася до дипломите по смисъла на член 1, буква а), последна алинея, продължителността на обучението, признато за равностойно, се изчислява в зависимост от обучението, определено в член 1, буква а).

При прилагането на настоящата буква трябва да се има предвид професионалният стаж, визиран в член 3, буква б).

При всяко положение изискваният професионален стаж не може да надхвърля четири години.

б) да положи стаж за приспособяване в продължение на най-много три години или да се яви на изпит за правоспособност:

— когато полученото от него обучение съгласно член 3, букви а) и б) обхваща области, които съществено се различават от тези, обхванати от дипломата, изисквана в приемащата държава членка, или

— когато в предвидения в член 3, буква а) случай регламентираната професия в приемащата държава членка включва една или няколко регламентирани професионални дейности, които не съществуват в регламентираната професия в държавата членка по произход или по местопребиваване на молителя и това различие се характеризира със специално обучение,

изисквано в приемащата държава членка и обхваща области, които съществено се различават от тези, обхванати от дипломата, на която молителят се позовава, или

— когато в предвидения в член 3, буква б) случай регламентираната професия в приемащата държава членка обхваща една или повече регламентирани професионални дейности, които не съществуват в професията, упражнявана от молителя в държавата членка, от която произхожда или идва и това различие се характеризира със специално обучение, изисквано в приемащата държава членка и обхваща области, които съществено се различават от тези, обхванати от документа или документите, на които молителят се позовава.

Ако приемащата държава членка се възползва от тази възможност, тя трябва да предостави на молителя възможността да избира между стажа за приспособяване и изпита за правоспособност. За професиите, за чието упражняване се изисква точно познаване на националното право и чийто съществен и постоянен елемент е даването на съвети и/или оказването на помощ по националното право, приемащата държава членка може чрез дерогиране на този принцип да изисква или стаж за адаптиране, или изпит за правоспособност. Ако приемащата държава членка възнамерява да приложи дерогиране на възможността за избор на молителя за други професии, прилага се предвидената в член 10 процедура.

2. Въпреки това, приемащата държава членка не може да прилага кумулативно разпоредбите на параграф 1, букви а) и б)“.

Б — *Национална правна уредба*

10. Според предоставените от запитващата юрисдикция сведения в настоящия случай трябва да се приложи Bundesgesetz über den freien Dienstleistungsverkehr und die Niederlassung von europäischen Rechtsanwälten (Федерален закон за свободното движение на услуги и за установяването на европейски адвокати, наричан по-нататък „EuRAG“).

11. Член 24, параграф 1 от EuRAG предвижда:

„1. Гражданите на държавите — членки на Европейския съюз, и на другите държави — страни по Споразумението за Европейското икономическо пространство, получили диплома, от която е видно, че титулярът отговаря на професионалните изисквания за пряк достъп до професия, посочена в приложението към този федерален закон, по тяхно искане се вписват в списъка на адвокатите (член 1, параграф 1 от Закона за адвокатурата), ако успешно са положили изпит за правоспособност.

2. „Диплома“ по смисъла на параграф 1 е всяка диплома, удостоверение или други документи за официална квалификация по смисъла на Директива 89/48/ЕИО на Съвета от 21 декември 1988 година относно обща система за признаване на дипломите за висше образование, издадени след завършването на професионално образование и обучение с минимална продължителност от три години. […]“.

Член 27 от EuRAG предвижда:

„Председателят на комисията за провеждане на изпит за адвокати, със съгласието на адвокатската колегия по седалището на съответния Oberlandesgericht (върховен областен съд), се произнася по искане на кандидата относно допускането до изпита за правоспособност не по-късно от четири месеца след като кандидатът е представил пълен набор документи“.

12. Освен това според запитващата юрисдикция се прилагат разпоредбите на австрийския Rechtsanwaltsordnung (Закон за адвокатурата, наричан по-нататък „RAO“).

13. Член 1 от RAO, свързан с вписването в списъка на адвокатите, гласи:

„1. За упражняването на професията адвокат в [Република Австрия] не се изисква назначаване от публичен орган, а само да бъде представено доказателство, че са спазени следните изисквания, както и условието за вписване в списъка на адвокатите (членове 5 и 5а).

[…]

2. Тези изисквания са следните:

[…]

d) практически стаж съгласно условията и продължителността, предвидени в закона;

e) положен изпит за адвокати; […]“.

14. По отношение на практическия стаж член 2 от RAO предвижда следното:

„1. Практическият стаж, който се изисква, за да се упражнява професията адвокат, се състои в юридическа дейност в съд или в прокуратура и при адвокат; […]

2. Практическият стаж по смисъла на параграф 1 е с продължителност от пет години“.

15. Изпитът за адвокати е уреден в австрийския Rechtsanwaltsprüfungsgesetz (Закон за изпита за адвокати, наричан по-нататък „RAPG“), член 1 от който гласи:

„Изпитът за адвокати има за цел да бъдат доказани способностите и знанията на кандидата, необходими за упражняването на професията адвокат, и по-специално

неговото умение да завежда и да се явява по дела от публичен и частен характер, възложени на адвокат, както и способността му да изготвя правни документи и правни становища и да представя структурирано писмено и устно изложение на правни и фактически обстоятелства“.

III — Факти, главно производство и преюдициални въпроси

16. Г-н Koller, австрийски гражданин, завършва курс на образование по право в университета в Грац и на 25 ноември 2002 г. получава степен „Magister der Rechtswissenschaften“. С акт от 10 ноември 2004 г. испанското министерство на образованието и науката признава посочената степен — след учебни курсове и допълнителни изпити в университета в Мадрид — за равностойна на испанската степен „Licensiado en Derecho“ и предоставя на г-н Koller правото да използва испанската степен [5]. Въз основа на това на 14 март 2005 г. Мадридската адвокатска колегия предоставя на г-н Koller правото да се ползва от професионалното звание „abogado“.

17. След като упражнява професията на адвокат в Испания в продължение на няколко седмици, на 5 април 2005 г. г-н Koller подава искане до Rechtsanwaltsprüfungskommission (комисия за провеждане на изпита за адвокати, наричана по-нататък „изпитна комисия“) към Oberlandesgericht Graz за допускане до изпита за правоспособност съгласно член 28 от Bundesgesetz über den freien Dienstleistungsverkehr und die Niederlassung von europäischen Rechtsanwälten in Österreich (EuRAG). Същевременно, позовавайки се на член 29 от EuRAG, той прави искане да бъде освободен от задължението да положи изпит по всички предмети.

18. С акт от 11 август 2005 г. изпитната комисия отхвърля посочените искания. Жалбата на г-н Koller пред OBDK е отхвърлена. След подадената от него жалба Verfassungsgerichtshof отменя акта на 13 март 2008 г. и задължава OBDK да вземе ново решение относно допускането на г-н Koller до изпита за правоспособност.

19. OBDK решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1. Трябва ли Директива 89/48/ЕИО да се прилага към австрийски гражданин, който

a) успешно е завършил университетско образование по право в Австрия, като с решение му е предоставена образователна степен „Magister der Rechtswissenschaften“,

5 — От преписката по делото е видно, че официалното признаване е получено на основание Кралски указ № 86/1987 от 16 януари 1987 г. (BOE от 23 януари 1987 г., който междувременно е заменен с Кралски указ № 285/2004 от 20 февруари 2004 г., BOE от 4 март 2004 г.).

б) след това с акт за признаване, издаден от Министерството на образованието и науката на Кралство Испания след полагането на допълнителни изпити в испански университет, в който обаче курсът на обучение е бил с продължителност по-малко от три години, му е предоставена испанската степен „Licenciado en Derecho“, която е равностойна на посочената австрийска степен, и

в) чрез вписване в Мадридската адвокатска колегия е получил право да носи професионалното звание „abogado“ и фактически е упражнявал професията адвокат в Испания в продължение на три седмици преди подаването на искането, а спрямо датата на постановяването на първоинстанционното решение — в продължение на не повече от пет месеца?

2. При утвърдителен отговор на първия въпрос:

Съвместимо ли е с Директива 89/48/ЕИО тълкуване на член 24 от EuRAG в смисъл, че получаването на австрийска диплома по право, както и предоставянето на право да се използва испанската степен „Licenciado en Derecho“ след полагането на допълнителни изпити в испански университет при курс на обучение с продължителност по-малко от три години не са достатъчни за допускането до изпита за правоспособност в Австрия съгласно член 24, параграф 1 от EuRAG, без да се доказва изискваният по националното право стаж (член 2, параграф 2 от RAO), дори когато молителят е бил допуснат да практикува като „abogado“ в Испания без подобно изискване за стаж и е упражнявал там тази професия в продължение на три седмици преди подаването на искането, а спрямо датата на постановяването на първоинстанционното решение — в продължение на не повече от пет месеца?“.

IV — Производство пред Съда

20. Актът за преюдициално запитване с дата 16 март 2009 г. е постъпил в секретариата на Съда на 1 април 2009 г.

21. В срока, посочен в член 23 от Статута на Съда, писмени становища са представени от жалбоподателя в главното производство, от правителствата на Кралство Испания, Република Австрия, Чешката република и Република Гърция, както и от Комисията.

22. В рамките на процесуално-организационните действия Съдът отправя към участниците в производството въпрос, на който те отговарят.

23. Тъй като не е поискано провеждането на съдебно заседание, това заключение бе изготвено след общото събрание от 9 февруари 2010 г.

V — Основни доводи на страните

А — *Компетентност на Съда*

24. Според *гръцкото правителство* и *Комисията* OBDK притежава всички изисквани съгласно съдебната практика характеристики, за да бъде призната като юрисдикция по смисъла на член 234 ЕО. В съответствие с това те признават компетентността на Съда.

Б — *По първия преюдициален въпрос*

25. Между страните съществува съгласие относно необходимостта да се проучат получените от г-н Koller документи за квалификация, за да се прецени дали е възможно да бъдат разглеждани като „дипломи“ по смисъла на член 1, буква а) от Директива 89/48.

26. *Австрийското*, *гръцкото* и *чешкото правителства* посочват, че подобна проблематика се разглежда в Решение от 29 януари 2009 г. по дело Cavallera (C-311/06) [6] във връзка с молбата на италиански гражданин за вписване в камарата на инженерите в страната му по произход, след като неговото университетско образование е признато за равностойно на испанското му университетско образование чрез процедурата за официално признаване. Според *австрийското* и *чешкото* правителство изводите, съдържащи се в точка 55 и сл. от решението по това дело, са приложими в случая по главното производство.

27. *Австрийското правителство* счита, че официалното признаване на академичната степен на г-н Koller в Испания и вписването му в Мадридската адвокатска колегия не допускат проверка на придобитите в Испания квалификации и професионален стаж. При все това според посоченото правителство достъпът до професията адвокат предполага, че следва да се провери дали са спазени именно тези изисквания.

28. *Чешкото правителство* е на мнение, че признаването на правото да се носи

6 — Решение от 29 януари 2009 г. по дело Consiglio Nazionale degli Ingegneri (C-311/06, Сборник, стр. I-415).

професионалното звание „abogado“ не може да се разглежда като „диплома“ по смисъла на член 1, буква а) от Директива 89/48, тъй като предоставянето на това право е свързано само с признаването на правото да се носи академичната степен „Licenciado en Derecho“, без да е необходимо допълнително обучение, изпит или професионален стаж.

29. От своя страна *гръцкото* правителство изтъква, че „равностойността“ на австрийската университетска диплома „Magister der Rechtswissenschaften“ с испанската диплома „Licenciado en Derecho“ произтича от процедура, която, макар да е предвидена в испанското законодателство, все пак е неприсъща на буквата и на духа на член 1, буква а) от Директива 89/48. Според гръцкото правителство наистина не може да има пречка Испания да запази в сила система за взаимно признаване на дипломи, но въпреки това признаването на образователни степени в Испания, което стои между образователните степени и (планираното) упражняване на професията адвокат в Австрия, разединява единството на понятието за диплома, поради това че по отношение на част от понятието предвижда процедура, която не попада в приложното поле на Директива 89/48. С оглед на прилагането на Директива 89/48 в Австрия, според посоченото правителство признаването на образователни степени, извършвано в Испания, не е сред процедурите за компенсаторни мерки, които са изчерпателно предвидени и законово уредени в общата система за признаване на дипломите за висше образование. То не представлявало и „неформално“ придобиване на нова образователна степен, която може самостоятелно да доведе до упражняването на професията „abogado“ в Испания и впоследствие до използването на тази нова диплома за Австрия, тъй като дори не отговаряло на минималното условие за курс на образование след средното образование с продължителност от три години.

30. Освен това гръцкото правителство отбелязва, че дори да е възможно недостигащият период на практикуване на професията да се приравни с професионалния стаж, придобит в резултат от упражняването на професията в друга държава членка, както изисква предвидената с общата система процедура за компенсаторни мерки, на г-н Koller не достига съответен период в двете държави, поради това че той трябва да се разглежда като лице, упражнявало професията в Испания в продължение на пет месеца.

31. Поради това *австрийското*, *гръцкото* и *чешкото правителство* предлагат да се даде отрицателен отговор на първия преюдициален въпрос. Като начало *гръцкото правителство* отбелязва, че настоящото дело, както и дело Cavallera, поставя въпроса за заобикалянето на националните образователни системи. То иска да се установи дали е възможно настоящото дело да се прецени от гледна точка на злоупотребата с право.

32. За разлика от това *г-н Koller*, *испанското правителство* и *Комисията* твърдят, че Директива 89/48 се прилага в случая по главното производство, изхождайки от това, че разглежданите професионални звания отговарят на всички условия за „диплома“ по смисъла на член 1, буква а) от Директива 89/48.

33. На първо място, по силата на испанското право Министерството на образованието и Мадридската адвокатска колегия били компетентни да признаят официално австрийската степен и да предоставят професионалното звание „abogado“.

34. На второ място, от разглежданите документи за официална квалификация било видно, че техният титуляр „успешно е завършил курс на образование след средното образование с минимална продължителност от три години […] в университет“. *Комисията* отбелязва, че г-н Koller притежава степента „Magister der Rechtswissenschaften“, и посочва, че съгласно член 1, буква а) от Директива 89/48 не е необходимо професионално обучение, което да се изисква в допълнение към курса на образование след средното образование.

35. На трето място, разглежданите документи за официална квалификация удостоверявали, че „титулярят притежава изискваните професионални квалификации за достъп или за упражняване на регламентирана професия в тази държава членка“. Испанското правителство уточнява, че официалното признаване на чуждестранните дипломи поражда в Испания същото правно действие като степента „Licenciado en Derecho“, а именно достъпа до професията адвокат. Във връзка с това *Комисията* и *г-н Koller* изтъкват, че ползващото се лице се е възползвало и от тази възможност.

36. Освен това *Комисията* подчертава, че в съответствие с изискванията на член 1, буква а) от Директива 89/48 г-н Koller е завършил успешно всички обучения (университетско образование в Австрия, допълнителни изпити в Испания) в Общността. *Г-н Koller* отбелязва, че съгласно член 8, параграф 1 от Директива 89/48, тълкуван от Съда в Решение от 23 октомври 2008 г. по дело Комисия/Гърция (C-274/05)[7], приемащата държава членка е длъжна да признае диплома, издадена от компетентен орган на друга държава членка, дори когато тази диплома е издадена след обучение, получено изцяло или отчасти в приемащата държава членка.

37. *Г-н Koller* и *Комисията* също така твърдят, че настоящото дело значително се различава от дело Cavallera, поради обстоятелството че в положението на г-н Koller не е налице нито една от непълнотите, проявили се по посоченото дело. Така признаването от страна на испанското министерство на образованието и науката не почивало само на констатацията за завършеното университетско образование в Австрия. Напротив, актът за признаване се основавал на допълнителните изпити, положени в университета в Мадрид.

38. Според *Комисията* Решение по дело Cavallera не налага курсът на образование след средното образование с продължителност от три години по смисъла на

7 — Решение от 23 октомври 2008 г. по дело Комисия/Гърция (C-274/05, Сборник, стр. I-7969, точки 31 и 35).

член 1, буква а), първа алинея, второ тире от Директива 89/48 да е завършен в държава членка, различна от приемащата държава членка, а само изисква удостоверените с документ квалификации да са придобити „изцяло или частично в рамките на образователната система на държавата членка, която е издала съответната диплома“ [8]. Във връзка с това Комисията подчертава, че г-н Koller е придобил удостоверените в акта за признаване квалификации поне отчасти в Испания, т.е. доколкото се отнасят до познанията в областта на испанското право, които са удостоверени с допълнителните изпити, положени след курсовете на обучение.

39. С оглед на смисъла и целта на Директива 89/48 според Комисията от значение е обстоятелството, че документът за официална квалификация във всички случаи удостоверява допълнителни квалификации, придобити в друга държава членка, които предоставят там достъп до регламентираната професия. Това изискване било пречка самото официално признаване на придобитата в приемащата държава членка университетска диплома да позволява този достъп. Освен това Комисията твърди, че в Решение по дело Cavallera Съдът не изисквал даден документ за официална квалификация непременно да удостоверява и професионален стаж. Напротив, от формулировката на Съда следвало, че само кумулативната липса на тези елементи води до това документът за официална квалификация да не се квалифицира като „диплома“ по смисъла на Директива 89/48 поради липсата на връзка с държавата членка, която го издава.

40. От своя страна *г-н Koller* твърди, че член 4, параграф 1, буква а) от Директива 89/48 предвижда, че може да се изисква доказателство за професионален стаж, когато продължителността на обучението е с поне една година по-малка от изискваната в приемащата държава членка. Той счита, че от него не може да се изисква подобно доказателство, тъй като е в състояние да представи документ за успешно завършено академично образование в Австрия, както и диплома, удостоверяваща курс на образование след средното образование с продължителност от три години в Испания.

B — *По втория преюдициален въпрос*

41. *Комисията* посочва, че член 3, буква а) от Директива 89/48 не допуска национална норма, според която титулярят на диплома като описаната в първия преюдициален въпрос не може да бъде допуснат до изпит за правоспособност, без да е доказал, че притежава стажа, изискван съгласно националното право. Съгласно посочената разпоредба приемащата държава членка не може поради липса на квалификация да откаже на молител да има достъп до регламентирана професия, ако молителят притежава диплома по смисъла на член 1 от Директива 89/48.

8 — Решение по дело Cavallera, посочено в бележка под линия 6, точка 55.

42. Комисията отбелязва, че изпитът за правоспособност има за цел да се установи способността на молителя да упражнява регламентираната професия в приемащата държава членка. Според Комисията Австрия не може да изключва молители от изпита за правоспособност по съображение, че техните квалификации се различават от изискваните в приемащата държава членка.

43. По този въпрос *испанското правителство* твърди, че от титулярите на степента „Licenciado en Derecho", която дава достъп до професията адвокат в Испания, не може да се изисква да са приключили практическия стаж, изискван в Австрия за упражняването на тази професия. Испанското правителство също така изтъква, че не може да се изисква професионален стаж. Освен това решението на министерството от 10 ноември 2004 г. било съвместимо с Директива 89/48 и следвало да позволи на молителя да се яви на изпита за правоспособност в Австрия, без да е необходимо да доказва притежаването на практически стаж.

44. *Комисията* и *г-н Koller* правят извод, че Директива 89/48 не допуска национална разпоредба, според която титулярят на диплома като разглежданата в главното производство не се допуска до изпита за правоспособност, без да е доказал практическия стаж, изискван съгласно националното право.

45. Г-н Koller по-конкретно изтъква несъвместимостта с общностното право на тълкуване на Директива 89/48, както и на член 24 от EuRAG, в смисъл че изискват изпит за правоспособност или стаж за приспособяване. Позовавайки се на член 4 от Директива 89/48 и на практиката на Съда, той счита, че следва да му се разреши достъпът до професията адвокат, без обаче за целта да е необходим изпит за правоспособност. Във връзка с това той твърди, че не съществуват значителни разлики между неговото образование и образованието, предвидено в приемащата държава членка.

46. Според г-н Koller от втория преюдициален въпрос непряко произтича отправен към него упрек за злоупотреба с право. При все това по отношение на него австрийският Verfassungsgerichtshof вече приел, че не е налице злоупотреба с право. Поради това твърдението за нарушение, изведено от злоупотреба с право, не можело се основава нито на общностното право, нито на практиката на Съда. Освен това не можело да се изхожда от предположението, че г-н Koller е имал намерение да заобиколи разглежданите разпоредби.

VI — Правен анализ

А — *Уводни бележки*

47. С приемането на Директива 89/48 настъпва важен обрат в правната уредба на свободното движение на лица с академично

образование. Ако през 70-те години общностният законодател първоначално е имал за цел сближаване на националните разпоредби, регулиращи достъпа до определени професии (т.нар. секторен или вертикален подход), той впоследствие решава, за да се опрости взаимното признаване на дипломите за академично образование, да допълни подлежащата невинаги на лесно регулиране хармонизация на отделните професии с нов подход, който обхваща не само отделните професии и поради това има по-общ характер (т.нар. хоризонтален подход), централно място в който заема един нов принцип — взаимното доверие в тяхната равностойност [9]. Във връзка с това общностният законодател изхожда от основната предпоставка за сравнимост по същество на академичното обучение в държавите членки [10]. Бидейки наясно с многобройните различия, съществуващи в определени области и преди всичко в областта на образованието по право [11], общностният законодател все пак включва в Директива 89/48 някои специални разпоредби, които дават възможност на държавите членки да изключат евентуални резерви с оглед на равностойността на дипломите, като по изключение им се разрешава при опростени условия да проверяват професионалните квалификации на лицата, които желаят да бъдат признати придобитите им в чужбина дипломи.

48. В основата на настоящото дело е подобна резерва от страна на Австрия, която в случая на г-н Koller съществува по отношение както на полагането на изпит за правоспособност, така и на преминаването на практическо обучение с продължителност от пет години. Причината за посочената резерва по същество се състои в очевидното намерение за позоваване на Директива 89/48 с цел да се заобиколи австрийската образователна система по

9 — Вж. относно системата на вторичното право, която включва директивите за координиране и признаване, и относно историята на създаване на Директива 89/48 *Görlitz*, N. Gemeinschaftsrechtliche Diplomanerkennungspflichten und Zugang zum deutschen Vorbereitungsdienst — Die primär- und sekundärrechtliche Verpflichtung der EU-Staaten zur Äquivalenzüberprüfung von den Ersten Staatsexamina vergleichbaren ausländischen Hochschulabschlüssen.. — Europarecht 2000, No. 5, p. 840; *Bianchi Conti*, A. Considerazioni sul riconoscimento delle qualifiche e die titoli professionali. — La libera circolazione dei lavoratori, 1998, p. 205; *Pertek*, J. La reconnaissance mutuelle des diplômes d'enseignement supérieur. — Revue trimestrielle dedroit européen, 1989, № 4, 629—637; *Boixareu*, A. Las profesiones jurídicas en la directiva relativa a un sistema general de reconocimiento de los títulos de enseñanza superior. — Gaceta jurídica de la C.E.E., 1999, № 44, 3—4; *Zilioli*, C. L'apertura delle frontiere intracomunitarie ai professionisti: la direttiva CEE N. 89/48. — Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1989, an. XXVIII, № 3, p. 422, които поясняват, че общностният законодател първоначално е имал за цел сближаване на съдържанието и условията за достъп на някои национални курсове на обучение, а впоследствие е изоставил този подход и въз основа на т.нар. принцип на доверието е въвел с Директива 89/48 задължение на държавите членки за признаване на дипломите, придобити в съответствие с разпоредбите на съответната държава членка по произход, доколкото тези разпоредби не са хармонизирани.

10 — В този смисъл *Pertek*, J. La reconnaissance des diplômes, un acquis original rationalisé et développé par la directive n° 2005/36 du 7 octobre 2005. — Europe, 2006, № 3, p. 7, по отношение на член 3 от Директива 89/48 и на последващата разпоредба на член 13, параграф 1 от Директивата, които според автора съдържат оборима презумпция за равностойност на чуждестранните дипломи.

11 — Според *Visée*, J.-M. L'application de la directive 89/48/CEE (système général de reconnaissance des diplômes) aux avocats. — La reconnaissance des qualifications dans un espace européen des formations et des professions, 1998, p. 212, целта е мерките (стаж за приспособяване и изпит за правоспособност), предвидени в член 4 от Директива 89/48, да компенсират разликите, отчасти съществени, между формите на обучение.

право, поради това че, първо, испанската образователна система не предвижда сравнимо практическо обучение, и второ, г-н Koller е придобил испанската си диплома въз основа на процедура за официално признаване, която не е уредена съгласно общностното право, а е предвидена само в испанското право.

49. По-долу следва най-напред да се провери приложимостта на Директива 89/48 към случая в главното производство, като се разгледа отделно въпросът дали е налице позоваване на общностното право, което съставлява злоупотреба с право. След това трябва да се анализира дали резервата от страна на Австрия е обоснована и дали с оглед на професионалните квалификации, придобити от г-н Koller в чужбина, може и от него да се изисква подобно на другите лица, дипломирали се след завършването на основен курс на академично образование по право, да приключи т.нар. практически стаж с продължителност от пет години, за да бъде допуснат до изпита за адвокати.

Б — *Компетентност на Съда*

50. В началото е уместно да се провери дали OBDK е „юрисдикция“ по смисъла на член 234 ЕО и следователно дали Съдът е компетентен да се произнесе по поставените му въпроси.

51. Самият член 234, трета алинея ЕО не съдържа определение на понятието за юрисдикция. Съществуват обаче определени минимални изисквания на общностното право, развити от Съда. Според постоянната съдебна практика, за да прецени дали запитващият орган притежава качеството на юрисдикция по смисъла на член 234 ЕО — въпрос, уреден единствено от общностното право — Съдът взема предвид съвкупност от обстоятелства, а именно дали органът е законоустановен, дали е постояннодействащ, дали юрисдикцията му е задължителна, дали производството е състезателно, дали той прилага правни норми и дали е независим [12].

52. Съгласно член 59 от Bundesgesetz vom 28. Juni 1990 über das Disziplinarrecht für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter (Федерален закон от 28 юни 1990 г. за дисциплинарната отговорност на адвокати и стажант-адвокати, наричан по-нататък „DSt“) OBDK се състои от председател, заместник-председател, поне 8 и не повече от 16 съдии в Oberster Gerichtshof и 32 адвокати (адвокати, упражняващи съдийски функции). Съгласно член 63, параграф 1 от DSt комисията заседава в колегии. Съгласно член 59, параграф 2 от DSt съдиите (по професия) се назначават от федералния министър на правосъдието за срок от пет

12 — Вж. по-специално Решение от 17 септември 1997 г. по дело Dorsch Consult (C-54/96, Recueil, стр. I-4961, точка 23), Решение от 31 май 2005 г. по дело Syfait и др. (C-53/03, Recueil, стр. I-4609, точка 29), както и Решение от 14 юни 2007 г. по дело Häupl (C-246/05, Сборник, стр. I-4673, точка 16).

години. Адвокатите, упражняващи съдийски функции, се избират от адвокатските колегии за срок от пет години. Законът не предвижда предсрочно освобождаване от длъжност на членовете на OBDK. Съгласно член 64, параграф 1 от DSt членовете на OBDK не са обвързани от каквито и да било указания и са напълно независими. Нито адвокатите, изпълняващи съдийски функции, нито съдиите могат да бъдат преместваны на друга работа, докато са членове на OBDK. OBDK се произнася в състезателно производство и разполага с широко правомощие за контрол, като може да проверява както фактически и правни въпроси, така и преценката на доказателствата. В допълнение, тя е постоянно действащ орган, а фактът на назначаването на членовете ѝ за ограничен брой години е ирелевантен в това отношение [13]. OBDK упражнява дейност на законова основа, по-подробно уредена в RAO и в DSt.

53. Ето защо считам, че посоченият орган притежава всички изисквани от съдебната практика характеристики, за да бъде признат като юрисдикция по смисъла на член 234 ЕО. Предвид обстоятелството, че според данните от акта за преюдициално запитване решенията на OBDK не подлежат на обжалване по общия ред съгласно националното право, OBDK е длъжна да сезира Съда с преюдициално запитване на основание член 234, трета алинея ЕО [14].

B — *По първия преюдициален въпрос*

54. С първия си преюдициален въпрос OBDK иска да се установи дали Директива 89/48 се прилага към случая по главното производство. За целта той трябва да попада в приложното поле ratione personae и ratione materiae на посочената директива.

1. Приложно поле на Директива 89/48

а) Приложно поле ratione personae

55. Директива 89/48 установява обща система за признаване на дипломите, и

13 — Вж. Решение от 4 март 1999 г. по дело Hospital Ingenieure (C-258/97, Recueil, стр. I-1405).

14 — Следователно тълкуването, което австрийският Verfassungsgerichtshof е направил в своето решение от 30 септември 2003 г. (номер на дело B614/01 ua), е правилно.

по-точно на професионалните квалификации между държавите членки, основана на принципа на взаимното признаване. Съгласно член 2 от Директивата тя се отнася за всеки „гражданин на държава членка, който желае да упражнява [...] регламентирана професия в приемаща държава членка“. Приемащата държава членка е определена в член 1, буква б) от Директивата като „държавата членка, в която гражданин на държава членка е подал молба да упражнява професия, регламентирана от нея, без да е получил там дипломата, на която се позовава, или без да е упражнявал там първоначално въпросната професия“.

б) Приложно поле ratione materiae

i) Първо и трето условие

57. Освен това е необходимо документът, на който се позовава г-н Koller, да отговаря на определението „диплома“, уточнено в Директива 89/48, за да може Директивата да бъде приложена. Съгласно член 1, буква а) от Директивата трябва да бъдат изпълнени три кумулативни условия, за да е възможно документът за официална квалификация и/или професионалният стаж, чието признаване се иска, да се счита за диплома.

56. В настоящия случай тези условия са изпълнени, тъй като г-н Koller действително е общностен гражданин, който разполага с издадена от Испания диплома, позволяваща му да има достъп до професията „адвокат“ в тази държава членка, която е регламентирана професия [15] по смисъла на член 1, буква в) от Директива 89/48, и чието признаване той иска в Австрия — приемащата държава членка, която в същото време е и неговата държава членка по произход.

58. Първо, дипломата трябва да е издадена от компетентния орган в държава членка. В това отношение следва да се припомни, че съгласно практиката на Съда по смисъла на член 1, буква а) от Директива 89/48 „диплома“ може да е съвкупност от документи за официална квалификация [16]. В настоящия случай това условие е изпълнено, понеже дипломата за „Licenciado en Derecho“ е издадена от испанското министерство на образованието и науката, което съгласно испанското право е оправомощено да издава

15 — Вж. относно професията адвокат като регламентирана професия Решение от 13 ноември 2003 г. по дело Morgenbesser (C-313/01, Recueil, стр. I-13467, точка 60) и Решение от 10 декември 2009 г. по дело Peśla (C-345/08, Сборник, стр. I-11677, точка 27).

16 — Решение по дело Cavallera, посочено в бележка под линия 6, точка 47, Решение от 23 октомври 2008 г. по дело Комисия/Испания (C-286/06, Сборник, стр. I-8025, точка 55).

дипломи на лицата, успешно завършили цикъл на обучение по право.

59. Второ, дипломата трябва да удостоверява, че нейният титуляр действително е завършил „курс на образование след средното образование с минимална продължителност от три години или с равностойна продължителност на непълна заетост в университет или във висше учебно заведение, или в друго учебно заведение със същото равнище на обучение, и при необходимост, че той е завършил успешно професионалното обучение, което се изисква в допълнение към курса на образование след средното образование“. Доколкото главните различия при тълкуването на член 1, буква а) от Директива 89/48 се съсредоточават върху това условие, ще разгледам този аспект на последно място и ще се спра по-подробно на свързаните с него правни проблеми.

учебни заведения, води в Испания до приравняване на официалната им валидност за академични и професионални цели на тази на съответната испанска диплома. От друга страна, що се отнася до действието на официалната диплома за висше образование, следва да се посочи, че съгласно изложеното от испанското правителство испанските разпоредби придават на тази диплома двойно действие, в академичен и професионален аспект, в резултат на което титулярят се ползва от всички академични права, предоставени с дипломата, и същевременно има пълното право да упражнява съответната професия.

ii) Второ условие

60. Трето, дипломата трябва да дава достъп до дадена професия в страната по произход. Това означава, че дипломата трябва да позволява ефективното упражняване на дадена професия в държавата, която я е издала. При условие че е осъществено второто изискване, последното изискване трябва също да се счита за изпълнено. Действително, испанската диплома, която г-н Koller е получил чрез официално признаване на австрийската му диплома, позволява на последния да упражнява професията адвокат в държавата по издаването на дипломата. Както испанското правителство подробно пояснява в писменото си становище, официалното признаване на официални чуждестранни дипломи за висше образование, придобити в признати

61. Трудността второто условие да се счита за изпълнено не на последно място се дължи на факта, че Директивата изрично изисква титулярят на дипломата, чието признаване той иска в приемащата държава членка, най-напред да е завършил успешно „курс на образование след средното образование с минимална продължителност от три години“.

62. Ако се отчита само текстът на споменатата разпоредба, то в такъв случай

посоченото условие не може да се счита за изпълнено, още повече че г-н Koller не е придобил испанския си документ за завършено академично образование, предоставящ му достъп до професията адвокат в Испания, в предвидения обичаен период на обучение от четири години — което би съответствало на времевите изисквания на Директива 89/48 по отношение на цикъла на обучение след средното образование — а в рамките на процедура за официално признаване, чиято продължителност във всички случаи е била под три години. Както е видно от акта за преюдициално запитване, между предоставянето на образователната степен магистър в Грац (т.нар. „Sponsion“) и признаването на степента в Испания всъщност са изтекли близо две години [17]. Ето защо поради липсата на по-точни данни следва да се приеме, че продължителността на процедурата за официално признаване е съответствала приблизително на този период.

63. При подобно тълкуване обаче не би бил отчетен фактът, че вследствие на официалното признаване г-н Koller е придобил документ за завършено академично образование, съответстващ на завършен курс на образование по право с продължителност от четири години в Испания. Както посочва г-н Koller в писменото си становище, за тази цел той е трябвало да положи редица изпити, обхващащи различни области на правото. Съгласно неговите твърдения по съдържание дисциплините съответстват точно на областите, обхванати от обичайното образование по право в Universidad Autónoma de Madrid [18]. Основанието за такава цялостна проверка на неговите знания и умения в хода на процедурата за официално признаване според г-н Koller били констатираните от страна на компетентното испанско министерство съществени разлики между обучението, обхванато от австрийската образователна степен, и обучението, обхванато от испанската образователна степен, които следвало да бъдат компенсирани.

64. С оглед на посочените по-горе констатации считам, че от правната квалификация, предвидена в член 1, буква а) от Директива 89/48, е възможно да се направят следните основни изводи.

— Наличие на завършен „курс на образование след средното образование“ по смисъла на член 1, буква а), второ тире от Директива 89/48

65. На първо място, процедурата за официално признаване, през която г-н Koller е трябвало да мине, несъмнено съставлява „курс на образование след средното образование в университет“ по смисъла на посочената разпоредба от Директивата. В този контекст от значение преди всичко

17 — Вж. стр. 13 и сл. от акта за преюдициално запитване.

18 — Вж. стр. 4, точка 4 от писменото становище на г-н Koller.

е придобиването на допълнителна квалификация. Както Съдът е приел в Решение по дело Kraus [19], гражданин на държава членка може да се позовава в посочената държава на дипломата, придобита в друга държава членка, само и единствено ако този документ „доказва притежаването на допълнителна квалификация [по отношение на завършеното образование и обучение в държавата членка по произход] и следователно потвърждава способността на своя титуляр да заема определена длъжност […]“. Удостоверението за официално признаване, получено от г-н Koller след успешно положените изпити, изобщо не е „чисто формален акт“ или „обикновено официално признаване“ [20] на австрийския му документ за завършено академично образование, както посочва запитващата юрисдикция в акта за преюдициално запитване [21], а напротив, е официално доказателство за допълнителна квалификация по испанско право. В това отношение фактите по главното производство съществено се различават от фактите по дело Cavallera, на което се позовават всички участници в производството.

66. Посоченото дело се отнася до молба на г-н Cavallera, италиански гражданин, титуляр на документ за завършено образование на инженер механик, издаден от Торинския университет. За да упражнява тази професия в Италия, съгласно италианското право той е трябвало допълнително да положи държавен изпит. Вместо това в Испания г-н Cavallera поиска от Министерството на образованието и науката официално да признае равностойността на неговия италиански документ за официална квалификация на съответния испански документ съгласно процедура за официално признаване, уредена само от националните разпоредби, различаваща се от процедурата за признаване, която транспонира Директива 89/48 в испанския правен ред. След официалното признаване г-н Cavallera е вписан в списъка на една от професионалните камари на инженерите в Каталуния. Той обаче нито упражнява извън Италия изучената от него професия, нито завършва допълнително обучение в Испания.

67. Следователно в решението по посоченото дело Съдът основателно приема, че официалното признаване в Испания не свидетелства за никаква допълнителна квалификация и поради това не отговаря на изискванията за „диплома“ по смисъла на член 1, буква а) от Директива 89/48 [22]. Съдът се мотивира с това, че нито официалното признаване, нито вписването в списъка на една от професионалните камари

19 — Решение от 31 март 1993 г. по дело Kraus (C-19/92, Recueil, стр. I-1663, точка 19).

20 — В заключението си, представено на 28 февруари 2008 г. по дело Cavallera (C-311/06, Сборник, стр. I-415, точка 23) генералният адвокат Poiares Maduro правилно посочва, че г-н Cavallera нито се е обучавал, нито е работил в Испания, тъй като по-точно не е завършил никакво професионално или академично образование и обучение в тази държава. От това обстоятелство генералният адвокат с основание заключава, че получената в Испания диплома за инженер механик е резултат от „обикновено официално признаване“ на италианския университетски/академичен документ.

21 — Вж. стр. 14 от акта за преюдициално запитване.

22 — Решение по дело Cavallera, посочено в бележка под линия 6, точки 56—59.

в Каталуния се основава на проверка на придобитите от г-н Cavallera квалификации или професионален стаж. Във връзка с това Съдът приема, че при тези обстоятелства да се допусне, че е възможно да се направи позоваване на Директива 89/48 с цел получаването на достъп до съответната регламентирана професия в Италия, би означавало да се позволи на лице, което единствено е получило документ, издаден от тази държава членка, който сам по себе си не дава достъп до съответната регламентирана професия, все пак да получи достъп до нея, без обаче полученият в Испания документ за официално признаване да свидетелства за допълнителна квалификация или за придобит професионален стаж. Според Съда такъв резултат би бил в противоречие с установения с Директива 89/48 и прогласен в пето съображение от нея принцип, че държавите членки запазват възможността да определят минималното равнище на необходимата квалификация, с цел да гарантират качеството на услугите, предоставяни на тяхна територия [23].

68. Тази опасност обаче не съществува в главното производство, тъй като издаденото на г-н Koller удостоверение за официално признаване изцяло се основава на проверка на неговите професионални квалификации, придобити в Испания в рамките на курсове на обучение. Що се отнася до връзката с придобитата в Австрия диплома, с оглед на безспорните различия, съществуващи между австрийското и испанското право, би било неправилно придобитите в Испания знания и квалификации да се считат само за допълнение на академичното образование по право в Австрия. По-скоро трябва да се изхожда от позицията, че обучението в Испания в хода на процедурата за официално признаване представлява самостоятелен курс на образование след средното образование.

69. Предвид обстоятелството, че за достъпа до професията адвокат в Испания — за разлика от Австрия — не се изисква професионален стаж, а се отчитат само „академичните квалификации“ на дипломиралото се лице, последните са достатъчни, за да се направи извод за „професионалните квалификации“ на титуляря на подобно удостоверение.

— Наличие на завършен „курс на образование след средното образование с минимална продължителност от три години“ по смисъла на член 1, буква а), второ тире от Директива 89/48

70. На второ място, фактът, че процедурата за официално признаване безспорно е продължила по-малко от три години, сам по себе си не е пречка да се приеме, че е налице „курс на образование след средното образование с минимална продължителност от три

23 — Решение по дело Cavallera, посочено в бележка под линия 6, точка 57.

години“ по смисъла на член 1, буква а), второ тире от Директива 89/48.

71. Всъщност, от една страна, в подобна хипотеза би следвало да става въпрос за прилагането по аналогия на клаузата за приравняване по член 1, буква а), втора алинея от Директива 89/48. Съгласно тази разпоредба от Директивата се приема за диплома по смисъла на първа алинея всяка диплома, удостоверение или други документи за официална квалификация или всяка съвкупност от такива дипломи, удостоверения или други документи, които са издадени от компетентните органи на държава членка, доколкото тя удостоверява обучение, което е придобито в Общността и „е признато от компетентния орган на тази държава членка, че има равностойно равнище и дава същите права за достъп или за упражняване на регламентирана професия“. Посочената разпоредба, която според първоначалния замисъл урежда т.нар. „алтернативна възможност за образование“, е приета, както посочва Съдът в Решение по дело Beuttenmüller [24], за да „се вземат предвид лицата, които не са завършили курс на образование и обучение с продължителност от три години в университет, но все пак притежават документи за официална квалификация, които им предоставят същите професионални права“ [25]. Според смисъла и целта си процедурата за официално признаване съставлява — доколкото предвижда, както в случая по главното производство, проверка на познанията в областта на испанското право, — един вид възможност за образование, алтернативна на обичайното университетско образование и обучение в Испания, която води до признаване на чуждестранни образователни степени и документи за завършено професионално образование и обучение посредством регламентирането на същите правни последици от тях както от националните такива. Успешното приключване на процедурата за официално признаване позволява на чуждестранни юристи като г-н Koller достъпа до професията адвокат, която в Испания е регламентирана професия.

72. От друга страна, не виждам защо би следвало да е в ущърб на г-н Koller фактът, че успешно е завършил само за две години и следователно преди изтичането на нормалната продължителност на обучението по право, което съгласно националното право съответства на курс на академично образование по право с продължителност от четири години. Непризнаването на равностойността на удостоверението за официално признаване на равнище Общност би довело до това успехът да бъде не оценен, а по-скоро санкциониран, още повече че молителите, които полагат изискваните изпити в по-кратък период в сравнение с други, биха били поставени в по-неблагоприятно положение. Подобно положение не е нито уместно, нито съответства на актуалното състояние на общностното право, както например е видно от Решение по дело Комисия/Испания [26].

24 — Решение от 29 април 2004 г. по дело Beuttenmüller (C-102/02, Recueil, стр. I-5405).

25 — Пак там, точка 42. В тази точка Съдът препраща към „Доклад до Европейския парламент и Съвета за състоянието на прилагането на общата система за признаване на дипломите за висше образование, изготвен в съответствие с член 13 от Директива 89/48/ЕИО“ (COM(1996) 46 окончателен), представен от Комисията на 15 февруари 1996 г.

26 — Решение по дело Комисия/Испания, посочено в бележка под линия 16.

73. В делото, по което е постановено посоченото решение, се разглежда неизпълнение на задължения от страна на Испания по Директива 89/48, и в частност по член 3 от същата. Съдът е постановил, че Испания не е изпълнила задълженията си, тъй като е отказала да признае професионалните квалификации за инженер, придобити в Италия въз основа на университетско обучение, осъществено само в Испания, и е предвидила като условие за допускане до вътрешни изпити за повишение в рамките на публичната служба на инженери, притежаващи документи за професионална квалификация, придобити в друга държава членка, академичното признаване на тези квалификации. Следва да се посочи, че заинтересованите лица са титуляри на дипломи, издадени от университета в Аликанте (Испания), чиято равностойност е призната от Università Politecnica delle Marche (Италия) на основание на рамково споразумение за сътрудничество. Вследствие на това им е предоставена италианската диплома „ingegnere civile" (строителен инженер). Освен това следва да се отбележи, че след получаването на тази диплома в Италия заинтересованите лица са положили успешно държавния изпит, който им дава правоспособност за упражняването на професията инженер в тази държава членка.

74. В посоченото решение Съдът най-напред отбелязва, че член 8, параграф 1 от Директива 89/48 задължава приемащата държава членка във всички случаи да допусне като доказателство, че са изпълнени условията за признаване на диплома, удостоверенията и документите, издадени от компетентните органи на другите държави членки [27]. По-нататък Съдът се произнася в известна степен против неравното третиране на лицата, придобили професионалната си квалификация чрез официално признаване вместо чрез редовен курс на образование в университет или висше училище, като в точки 80 и 81 от посоченото решение приема следното:

„[…] В този смисъл, ако в дадения случай професията „инженер пътно, канално и пристанищно строителство" обикновено се упражнява в Испания от титулярите на испанска диплома, получена след петгодишно обучение, на титуляря на диплома, която е издадена в друга държава членка и която дава право на заинтересованото лице да упражнява — при необходимост след като спрямо него се приложат компенсаторни мерки — същата професия в Испания, трябва да се признаят същите възможности за повишаване като за титулярите на тази испанска диплома. Тези съображения се прилагат независимо от броя години на обучение, които се изискват от посочения титуляр за получаването на въпросната диплома.

Всъщност, след като издадена в друга държава членка диплома е призната на основание на Директива 89/48, при необходимост след налагане на компенсаторни мерки, се счита, че тя дава същите професионални квалификации като равностойната испанска диплома. При тези условия обстоятелството, че на титуляр на издадена в друга държава членка диплома

27 — Решение по дело Комисия/Испания, посочено в бележка под линия 16, точка 61.

не е дадена възможност да се ползва от същите възможности за повишаване като титулярите на равностойната испанска диплома, с единствения мотив че тази диплома е била получена след завършване на обучение с по-малка продължителност, би довело до поставяне на титулярите на диплома от друга държава членка в по-неблагоприятно положение само поради обстоятелството че са придобили равностойни квалификации по-бързо“.

75. Считам, че както предходните съображения, така и цитираната по-горе практика на Съда позволяват да се направи следният извод. От една страна, относно преценката на въпроса дали е налице „курс на образование след средното образование с минимална продължителност от три години“ по смисъла на член 1, буква а), второ тире от Директива 89/48, не може да бъде от значение дали разглежданият документ за официална квалификация е получен вследствие на редовен курс на университетско образование с минимална продължителност от три години или на процедура за официално признаване с продължителност по-малко от три години. Доколкото последната е сравнима с курс на университетско образование и обучение като разглежданата в главното производство, като предвижда обучение под формата на курсове и допълнителни изпити, и съответният документ за официална квалификация поражда същото правно действие на територията на страната, двата вида документи трябва да се разглеждат като равностойни.

76. Липсата при определени обстоятелства на професионален стаж поначало е ирелевантна за проблема относно приложимостта на Директива 89/48 в главното производство, който е предмет на първия преюдициален въпрос. Всъщност следва да се припомни, че предвиденото от Директива 89/48 взаимно признаване на дипломите е основано на принципа на взаимното доверие [28], така че по принцип не се допуска приемащата държава членка да поставя под въпрос равностойността на професионалната квалификация, придобита в другата държава членка. Освен това следва да се посочи, че съгласно постоянната практика на Съда [29] за разлика от секторните директиви Директива 89/48 няма за цел да хармонизира условията за достъп или упражняване на различните професии, по отношение на които се прилага. Държавите членки остават компетентни да определят посочените условия в наложените от общностното право рамки [30].

77. Следователно Испания трябва да се счита свободна да определи достъпа до професията адвокат в Испания както въз основа на решение за официално

28 — Вж. точка 47 от настоящото заключение.

29 — Вж. Решение от 7 септември 2006 г. по дело Price (C-149/05, Recueil, стр. I-7691, точка 54).

30 — Съдът е посочил, че при липсата на хармонизация на условията за достъп до дадена професия държавите членки имат право да определят знанията и квалификациите, необходими за упражняването на тази професия, и да изискват представянето на диплома, удостоверяваща притежаването на тези знания и квалификации. Вж. Решение от 15 октомври 1987 г. по дело Heylens и др. (222/86, Recueil, стр. 4097, точка 10), Решение от 7 май 1991 г. по дело Vlassopoulou (C-340/89, Recueil, стр. I-2357, точка 9), Решение от 7 май 1992 г. по дело Aguirre Borrell и др. (C-104/91, Recueil, стр. I-3003, точка 7) и Решение по дело Peśla, посочено в бележка под линия 15, точка 34. Вж. и *Mengozzi*, P. La direttiva del Consiglio 89/48/CEE relativa ad un sistema generale dei diplomi di istruzione superiore. — in: Le nuove leggi civili commentate. an. XIII/1990, № 3, 4, p. 1014.

признаване на завършено на територията на друга държава членка образование и обучение, така и въз основа на университетска диплома, издадена след завършването на образование и обучение в Испания, доколкото единственото изискване, поставено от член 1 буква а), първа алинея от Директивата, се състои в това документът да удостоверява, че „титулярът успешно е завършил курс на образование след средното образование с минимална продължителност от три години [...] от ко[е]то е видно, че титулярът притежава изискваните професионални квалификации за достъп или за упражняване на регламентирана професия в тази държава членка“ [31]. Следователно на въпроса доколко за упражняването на дадена професия се изисква точно познаване на националното право, трябва да бъде даден отговор с оглед единствено на националното законодателство [32]. Налага се изводът, че в качеството на приемаща държава членка Австрия не може надлежно да се позове на факта, че г-н Koller не е приключил „практическия стаж“ с продължителност от пет години, предвиден съгласно законодателството на тази държава членка, за да постави под въпрос приложимостта на Директива 89/48 към случая по главното производство.

78. Доколкото документът за официална квалификация, получен от г-н Koller в Испания чрез официално признаване, поражда същото правно действие като курс на университетско образование с продължителност от четири години и този документ за официална квалификация се основава на допълнителни квалификации в държавата членка по издаването му, като например обучение под формата на курсове и допълнителни изпити, второто условие за приложимост на Директива 89/48 съгласно определението за „диплома“ по смисъла на член 1, буква а), второ тире от същата трябва да се счита за изпълнено.

в) Междинно заключение

79. От изложеното следва, че документът за официална квалификация, на който се позовава г-н Koller, отговаря на определението за „диплома“, съдържащо се в член 1, буква а) от Директива 89/48. Ето защо Директивата е приложима.

2. Установяването на злоупотреба в рамките на общата система за взаимно признаване на дипломите

а) Понятието на общностното право за злоупотреба с право

80. Принципната приложимост на дадена директива обаче трябва да се разграничава

31 — Вж. заключението на генералния адвокат Poiares Maduro по дело Cavallera, посочено в бележка под линия 20, точка 33.

32 — Вж. Решение по дело Price, посочено в бележка под линия 29, точка 54.

от възможността за позоваване на същата. Доколкото са налице конкретни данни за случай на злоупотреба с право, следва да бъде изключена възможността за позоваване на общностното право [33]. Както Съдът посочи неотдавна в Решение по дело Комисия/Испания [34] по отношение на тълкуването на Директива 89/48, гражданите на държава членка не могат да се опитват под прикритието на предоставените от общностното право облекчения да заобикалят с цел злоупотреба прилагането на тяхното национално законодателство. В случая по главното производство запитващата юрисдикция изглежда изразява съмнения за наличие на подобна злоупотреба с право, след като в акта за преюдициално запитване твърди, че начинът на действие на г-н Koller има за цел заобикаляне на петгодишния практически стаж, законово изискван в Австрия, за да се упражнява професията на адвокат [35]. Това налага да се провери дали е налице злоупотреба с право.

81. В общностното право съществува понятие за злоупотреба с право [36], което произтича от практиката на Съда [37] и междувременно има относително добре уточнено съдържание [38]. Това понятие, първоначално развито в областта на основните свободи, Съдът е приложил към други специални области от общностното

33 — Позоваването на общностното право с цел злоупотреба води до отказ да се приложи общностното право към дадени фактически обстоятелства. Така например в Решение от 14 декември 2000 г. по дело Emsland-Stärke (C-110/99, Recueil, стр. I-11569, точка 51) и в Решение от 11 октомври 1977 г. по дело Cremer (125/76, Recueil, стр. 1593, точка 21) Съдът посочва, че регламентите на Общността не се прилагат в случай на злоупотреба от страна на икономическите оператори.

34 — Решение по дело Комисия/Испания, посочено в бележка под линия 16, точка 69.

35 — Вж. стр. 3 от акта за преюдициално запитване. Независимо от това дали в случая по главното производство действително е налице злоупотреба с право, което може да се установи само въз основа на обективен правен анализ, запитващата юрисдикция не е единствената, която има съмнения. Така например предполагаемият риск от възможността различията в обучението по право да доведат до „туризъм“ на стажант-адвокатите се посочва *Mannino*, A. Anerkennung von Berufsqualifikationen: Anmerkung zu EuGH, C-313/01, 13.11.2003 — Morgenbesser. — Zeitschrift für Gemeinschaftsprivatrecht, 2004, № 5, p. 282, и по-специално, във връзка с настоящото преюдициално производство — от *Goldsmith*, J. Fancy a little law qualification forum shopping?. — Law Society Gazette, публикуван в интернет на 4 август 2009 г., но без изрично да става дума за злоупотреба с право.

36 — Вж. във връзка с риска от позоваване с цел злоупотреба на правото на платен годишен отпуск по време на болест, признато от общностното право в член 7 от Директива 2003/88, моето заключение, представено на 24 януари 2008 г. по дело Stringer и др. (C-520/06, Сборник, стр. I-179, точка 80). В бележка под линия 53 от заключението определих злоупотребата с право като нецелесъобразно упражняване на право, което ограничава възможността за упражняването на съществуващо право. Това означава, че упражняването на официално признато право се ограничава от принципа на добросъвестност. Дори лицето, разполагащо с основно право, което това лице може да предяви пред съд, не може да злоупотребява с него. Вж. в същия смисъл *Creifelds*. Rechtswörterbuch (Klaus Weber, ed.). 17. ed., München, 2002, p. 1109, според когото при упражняването на субективно право е налице злоупотреба, когато упражняването противоречи на добросъвестността поради конкретните обстоятелства, макар и формално да е в съответствие със закона.

37 — Вж. Решение от 7 февруари 1979 г. по дело Knoors (115/78, Recueil, стр. 399, точка 25), Решение от 3 октомври 1990 г. по дело Bouchoucha (C-61/89, Recueil, стр. I-3551, точка 14), Решение от 7 юли 1992 г. по дело Singh (C-370/90, Recueil, стр. I-4265, точка 24), Решение от 12 май 1998 г. по дело Kefalas и др. (C-367/96, Recueil, стр. I-2843, точка 20), Решение от 9 март 1999 г. по дело Centros (C-212/97, Recueil, стр. I-1459, точка 24), Решение от 23 март 2000 г. по дело Diamantis (C-373/97, Recueil, стр. I-1705, точка 33), Решение от 21 ноември 2002 г. по дело X и Y (C-436/00, Recueil стр. I-10829, точки 41 и 45), Решение от 30 септември 2003 г. по дело Inspire Art (C-167/01, Recueil, стр. I-10155, точка 136), Решение от 21 февруари 2006 г. по дело Halifax и др. (C-255/02, Recueil, стр. I-1609, точка 68), Решение от 12 септември 2006 г. по дело Cadbury Schweppes и Cadbury Schweppes Overseas (C-196/04, Recueil, стр. I-7995, точка 35), Решение от 21 февруари 2008 г. по дело Part Service (C-425/06, Сборник, стр. I-897, точка 42) и Решение от 25 юли 2008 г. по дело Metock и др. (C-127/08, Сборник, стр. I-6241, точка 75).

38 — Вж. и заключението, представено от генералния адвокат Poiares Maduro на 28 февруари 2008 г. по дело Cavallera, посочено в бележка под линия 20, точка 43 и сл. Според *Baudenbacher*, L. M. Außer Spesen nicht gewesen — Die Spanienreise des italienischen Ingenieurs Cavallera. — European Law Reporter, 6/2009, p. 213 sq. и Überlegungen zum Verbot des Rechtsmissbrauchs im Europäischen Gemeinschaftsrecht. — Zeitschrift für Europarecht, internationales Privatrecht und Rechtsvergleichung, 2008, p. 205 sq., не може да се изключи възможността в бъдеще Съдът да доразвие практиката си относно понятието за злоупотреба с право и дори да го признае като общ принцип на общностното право. Авторът класифицира съдебната практика относно злоупотребата с право на две категории: при първата частноправните субекти извършват злоупотреба, като се позовават на общностното право с цел заобикаляне на приложимостта на националното право. При втората е налице упражняване, с цел злоупотреба или дори измама, на права, които произтичат от общностното право.

право и го е доразвил. То може да се разбира — силно опростено — като принцип на забрана на злоупотребите, според който „правните субекти не могат да се позовават на общностните норми с цел измама или злоупотреба“ [39]. Според Съда, за да се докаже, че е налице злоупотреба, е необходима съвкупност от обективни обстоятелства, от които следва, че въпреки формалното спазване на предвидените в общностната правна уредба условия целта, преследвана с тази правна уредба, не е постигната. От друга страна, необходим е субективен елемент, състоящ се в намерението да се получи предимство от общностната правна уредба, като изкуствено се създават условията, необходими за неговото получаване [40].

82. Макар че националната юрисдикция трябва да провери дали е налице фактическият състав на злоупотреба в спора по главното производство [41], когато се произнася по преюдициално запитване, Съдът въпреки това може да внесе уточнения с цел да насочи националната юрисдикция при нейното тълкуване [42].

б) Преценяване от гледна точка на целите на Директивата

83. Въпросът дали действително е налице случай на злоупотреба с право не може да се преценява абстрактно, без да се отчитат целите на Директивата. Общата система за признаване, установена с Директива 89/48, цели именно да позволи на гражданите на държава членка, които имат право да упражняват регламентирана професия в една държава членка, да получат достъп до същата тази професия в други държави

39 — Вж. Решение по дело Kefalas и др., посочено в бележка под линия 37, точка 20, Решение по дело Diamantis, посочено в бележка под линия 37, точка 33, Решение по дело Halifax и др., посочено в бележка под линия 37, точка 68 и Решение по дело по дело Cadbury Schweppes и Cadbury Schweppes Overseas, посочено в бележка под линия 37, точка 35.

40 — Вж. Решение по дело Emsland-Stärke, посочено в бележка под линия 33, точки 52 и 53 и Решение от 21 юли 2005 г. по дело Eichsfelder Schlachtbetrieb (C-515/03, Recueil, стр. I-7355, точка 39). Вж. освен това моето заключение, представено на 10 февруари 2010 г. по дело Internetportal (C-569/08, все още непубликувано в Сборника, точка 113).

41 — Вж. Решение по дело Eichsfelder Schlachtbetrieb, посочено в бележка под линия 40, точка 40 и Решение по дело Halifax и др., посочено в бележка под линия 37, точка 76. Наистина, в решението си от 13 март 2008 г. по делото, заведено под номер B 1098/06, австрийският Verfassungsgerichtshof не е могъл да приеме, че поведението на г-н Koller съставлява случай на злоупотреба с право (вж. точка 2.3.8. от решението: „От гореизложеното и като се отчита фактът, че жалбоподателят упражнява професията „Abogado“ [адвокат], следва — както е видно от удостоверенията на Мадридската адвокатска колегия, представени от жалбоподателя, — че е напълно погрешно жалбоподателят да бъде упрекван в извършването на злоупотреба“). Трябва обаче да се отбележи, че релевантното в случая понятие за злоупотреба с право е понятие на общностното право, което има характерни особености и поради това трябва да се тълкува самостоятелно от гледна точка на общностното право. Националният съд трябва да провери дали е налице злоупотреба с право в случая по главното производство въз основа на общностноправните критерии.

42 — Вж. Решение от 17 октомври 2002 г. по дело Payroll и др. (C-79/01, Recueil, стр. I-8923, точка 29) и Решение по дело Halifax и др., посочено в бележка под линия 37, точки 76 и 77.

членки [43]. Ето защо Съдът вече е постановил, че обстоятелството, че гражданин на държава членка, който желае да упражнява регламентирана професия, е избрал да получи достъп до последната в държава членка по свой избор, не може само по себе си да представлява злоупотреба с установената от Директива 89/48 обща система за признаване на дипломите. Както Съдът също е констатирал, правото за гражданите на държава членка да изберат в коя държава желаят да получат своите професионални квалификации е присъщо за упражняването в общия пазар на основните свободи, гарантирани от Договора за ЕО [44].

84. Предвид посочените принципи, развити в съдебната практика, гражданите на държава членка не могат да бъдат упреквани за стремежа си да получат от своята държава по произход признаване на чуждестранната им диплома след завършването на основен курс на академично образование в своята държава по произход и след придобиването на допълнителна квалификация в друга държава членка по свой избор. Те могат, в качеството на граждани на Съюза, да се позовават на правото на свободно движение и да учат и/или да работят в чужбина, без да се опасяват, че по този начин в случай на завръщане в държавата си по произход ще настъпят неблагоприятни последици за тяхната академична и/или професионална кариера. Гарантирането на това съответствa и на целта да се премахнат пречките между държавите членки за свободното движение на лица, заложена в първо съображение от Директива 89/48. Разбира се, частноправните субекти могат да се позовават на посоченото право и срещу собствената си държава по произход.

85. Описаната по-горе хипотеза също така е съгласувана с целта за възможно най-широко реализиране на свободното предлагане на услуги, както тя се преследва от Директива 89/48 съгласно първо съображение от същата, доколкото, от една страна, не се възпрепятства предоставянето на образователна услуга от институция на една държава членка на територията на друга държава членка. При това академичната/професионалната квалификация, придобита в чужбина, е от полза и за държавата по произход на гражданина на Съюза, доколкото тази държава отдава значение на възможно най-доброто образование на нейните граждани. Така се допринася за създаването на европейски пазар на труда, който не може да се осъществи без възникването на образователен пазар на европейско равнище. От друга страна обаче, свободното предоставяне на услуги се реализира и чрез възможността за предоставянето на адвокатски услуги в областта на правоотношенията

43 — Решение по дело Комисия/Испания, посочено в бележка под линия 16, точка 70.

44 — Пак там, точка 72 и Решение от 4 декември 2008 г. по дело Chatzithanasis (C-151/07, Сборник, стр. I-9013, точка 32).

с трансграничен елемент [45]. Тези услуги всъщност предполагат познания в областта на правото на другите държави членки, които се придобиват най-добре чрез допълнително обучение по право на място. Признаването от страна на приемащата държава членка на придобита в чужбина юридическа квалификация в областта на правото на съответната държава членка насърчава посочената цел [46].

86. Както правилно отбелязва генералният адвокат Poiares Maduro в заключението си по дело Cavallera [47], фактът, че общностен гражданин може да получи по-благоприятен достъп до дадена професия в друга държава членка, различна от тази, в която е завършил образованието си, и освен това се възползва от това обстоятелство, сам по себе си не може да се тълкува като злоупотреба с право. При обстоятелствата в настоящия случай обаче следва да се приеме, че е налице злоупотреба с право само ако гражданинът на Съюза не е упражнил ефективно правото си на свободно движение, например чрез допълнително обучение или чрез придобиването на професионален стаж в друга държава членка. Само в случай на завършване на подобно обучение или на придобиване на професионален стаж може действително да се изхожда от „взаимно икономическо и социално проникване“ [48], така както се преследва с целта за вътрешен пазар, предвидена в член 1, буква в) ЕО. Предвид направената вече констатация, че г-н Koller е придобил професионална квалификация, която съответства на „курс на образование след средното образование“ по смисъла на член 1, буква а), второ тире [49], условията, допускащи да се приеме наличието на злоупотреба с право, явно не са изпълнени.

3. Заключение

87. Ето защо на първия преюдициален въпрос следва да се отговори, че понятието

45 — Вж. *Goll*, U. Anerkennung der Hochschuldiplome in Europa: Wunsch und Wirklichkeit. — Europäische Integration und globaler Wettbewerb, p. 196, според който юристът от друга държава членка, желаещ да положи изпита за правоспособност в приемащата държава членка, вероятно няма да се установи в тази държава, за да урежда въпроси, свързани с движението по пътищата, или да следи строителството на еднофамилни къщи. За него по-скоро ще е от интерес да работи в специални области на правото, които са от значение при правоотношенията с международен елемент и по отношение на които преди всичко са важни познанията в областта на чуждестранния правен ред, които заинтересованото лице следва да има.

46 — В този смисъл и *Kraus*, D. Diplomas and the recognition of professional qualifications in the case law of the European Court of Justice. — A true European, 2003, p. 248, според който правото на гражданин на Съюза да работи, да се установява или да предоставя трансгранични услуги в друга държава членка не би имало никакъв смисъл, ако неговите дипломи и професионални квалификации не се признаваха в чужбина.

47 — Заключение на генералния адвокат Poiares Maduro по дело Cavallera, посочено в бележка под линия 20, точка 51.

48 — Както вече е посочил генералният адвокат Poiares Maduro в своето заключение по дело Cavallera, посочено в бележка под линия 20, точка 56.

49 — Вж. точка 68 от настоящото заключение.

„диплома“ по смисъла на член 1, буква а) от Директива 89/48 включва издадени от орган на друга държава членка документи за официална квалификация, от които е видно, че молителят отговаря на професионалните изисквания за достъп до регламентираната професия в тази държава, които документи обаче не удостоверяват завършването на курс на университетско образование с минимална продължителност от три години в посочената държава, а се основават на признаването на съответен документ за завършено академично образование, получен в приемащата държава членка, доколкото такова признаване се основава на допълнителни квалификации в държавата членка на издаване, като например обучение под формата на учебни курсове и допълнителни изпити.

правоспособност, без да е доказан изискванията по националното право стаж.

89. Така, след като при анализа на първия преюдициален въпрос се потвърди приложимостта на Директива 89/48, по-нататък следва да се провери дали националното право е в съответствие с изискванията на Директивата. Във връзка с това следва да се разгледа въпросът дали Австрия може в отклонение от принципа на взаимно признаване да изисква от г-н Koller, който е титуляр както на австрийската степен „Magister der Rechtswissenschaften“, така и на испанската степен „Licenciado en Derecho“ и на професионалното звание „abogado“, да е преминал практическо обучение като условие за допускането до изпит за правоспособност.

Г — *По втория преюдициален въпрос*

88. С втория си преюдициален въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали Директива 89/48 допуска национална правна норма, съгласно която титулярят на дипломата, описана в първия преюдициален въпрос, не може да бъде допуснат до изпит за

90. Член 4, параграф 1, буква б) от Директива 89/48 служи като правно основание за подобна национална мярка. Смисълът на тази разпоредба от Директивата обаче се разкрива пред практикуващите юристи едва след като се изясни механизмът на взаимно признаване, който е в основата на Директивата и на релевантната практика на Съда.

1. Липса на автоматизъм в процедурата за взаимно признаване

91. Най-напред следва да се препрати към член 3, параграф 1 от Директива 89/48, който конкретизира принципа на взаимно доверие във връзка с признаването на дипломи [50], като предвижда, че приемащата държава членка, която подчинява достъпа до регламентирана професия на притежаването на диплома, не може да откаже на гражданин на държава членка да има достъп до тази професия поради липса на квалификация, ако молителят притежава диплома, която се изисква от друга държава членка за достъп до същата тази професия на нейна територия и която е получена в държава членка. Освен това следва да се препрати към вече посочения член 8, параграф 1 от Директива 89/48, който задължава приемащата държава членка да признае удостоверенията и документите към тази диплома, издадени от органите на други държави членки.

а) Решение от 13 ноември 2003 г. по дело Morgenbesser

92. Както обаче уточнява Съдът в Решение по дело Morgenbesser [51], Директива 89/48 изобщо не изисква признаването на дадена диплома в приемащата държава членка да бъде чисто автоматично [52]. Напротив, компетентният орган трябва да провери, в съответствие с принципите, развити от Съда в Решение по дело Vlassopoulou [53] и в Решение по дело Fernández de Bobadilla [54], дали и доколко знанията, удостоверени с издадена в друга държава членка диплома, и квалификациите и/или професионалният опит, получени в други държави членки, както и опитът, придобит в държавата членка, в която кандидатът иска вписване, следва да се считат за удовлетворяващи, дори отчасти, изискванията за упражняване на съответната дейност [55].

93. Посочената процедура по проверка трябва да позволи на властите на приемащата държава членка да се уверят обективно, че по отношение на своя притежател чуждестранната диплома удостоверява знания и квалификации, които, ако не идентични, са поне равностойни на удостоверените с националната диплома. Тази преценка на равностойността на чуждестранната диплома трябва да се направи изключително въз основа на нивото на знанията и квалификациите, които тази диплома позволява да се предположи — предвид естеството и продължителността на следването и практическото обучение,

50 — Вж. *Pertek*, J., op.cit., посочено в бележка под линия 9, стр. 637, който също смята, че принципът на взаимно доверие е закрепен в член 3, параграф 1 от Директива 89/48.

51 — Посочено в бележка под линия 15.

52 — Пак там, точка 44.

53 — Посочено в бележка под линия 30.

54 — Решение от 8 юли 1999 г. по дело Fernández de Bobadilla (C-234/97, Recueil, стр. I-4773).

55 — Решение по дело Morgenbesser, посочено в бележка под линия 15, точка 67.

свързано с него, — че са налице у притежателя ѝ [56].

94. В рамките на тази проверка дадена държава членка може да вземе предвид обективни разлики, които се отнасят както до правната уредба на въпросната професия в държавата членка, от която идва лицето, така и до приложното ѝ поле. Според Съда в случая с професията на адвоката дадена държава членка следователно има право да направи сравнителна проверка на дипломите, като държи сметка за посочените разлики между съответните национални правни системи [57].

95. Ако тази сравнителна проверка на дипломите доведе до констатацията, че знанията и квалификациите, удостоверени с чуждестранната диплома, съответстват на изискваните от националните разпоредби, държавата членка е длъжна да приеме, че тази диплома отговаря на условията, поставени в тях. Ако, напротив, сравнението разкрива само частично съответствие между тези знания и квалификации, приемащата държава членка е в правото си да изисква от заинтересованото лице да докаже, че е придобило липсващите знания и квалификации [58]. Във връзка с това компетентните национални власти следва да преценят дали знанията, придобити в приемащата държава членка в рамките или на един учебен курс, или на практически опит, са достатъчни, за да се установи притежаването на липсващите знания [59].

б) Решение от 10 декември 2009 г. по дело Peśla

96. Съвместимостта с изискванията на общностното право на подобна сравнителна проверка на професионалните квалификации, придобити в друга държава членка, от страна на властите на приемащата държава членка последно бе изрично потвърдена от Съда в Решение от 10 декември 2009 г. по дело C-345/08 (Peśla), във връзка с квалификацията за професията адвокат [60].

97. Предмет на това дело е искането за допускане до подготвителен стаж за юридическите професии, подадено от г-н Peśla, полски гражданин. Г-н Peśla завършва успешно курс на образование по право в своята страна по произход и впоследствие в рамките на германско-полско юридическо обучение придобива както образователната степен „Master of German and Polish Law“, така и образователната степен „Bachelor of German and Polish Law“.

56 — Пак там, точка 68. Вж. също Решение по дело Peśla, посочено в бележка под линия 15, точка 39.

57 — Решение по дело Morgenbesser, посочено в бележка под линия 15, точка 69.

58 — Пак там, точка 70. Вж. освен това Решение по дело Peśla, посочено в бележка под линия 15, точка 40.

59 — Решение по дело Morgenbesser, посочено в бележка под линия 15, точка 71. Вж. освен това Решение по дело Peśla, посочено в бележка под линия 15, точка 41.

60 — Решение по дело Peśla, посочено в бележка под линия 15, точка 41.

Германските власти отхвърлят искането за установяване на равностойност, с мотива че знанията в областта на чуждестранно право не могат да бъдат признати като равностойни, предвид съществуващите разлики с германското право. Освен това германските власти посочват, че знанията в областта на германското право, които се изискват за получените от г-н Peśla кредити според учебния план на „Master of German and Polish Law", са на значително по-ниско ниво от това за писмената част на първия държавен изпит по задължителните дисциплини. При все това в решението за отказ на г-н Peśla е предоставена възможността по негово искане да участва в изпит за правоспособност [61].

98. „В решението, постановено по това дело, Съдът по същество потвърждава правното становище на германските власти. Така той в частност постановява, че "знанията, удостоверени с издадена в друга държава членка диплома, и квалификациите и/или професионалният опит, получени в други държави членки, както и опитът, придобит в държавата членка, в която кандидатът иска вписване, *трябва да се разгледат именно спрямо професионалната квалификация, която се изисква от законодателството на приемащата държава членка* [62].

99. Във връзка с това Съдът правилно приема, че по отношение на достъпа до юридическите професии в приемащата държава от решаващо значение са познанията по правото на тази държава членка. Той посочва, че тези познания не могат да бъдат заместени автоматично с познания по правото на държавата по произход, дори когато юридическото образование в областта на правото на двете държави членки може да бъде сравнимо от гледна точка на нивото на полученото обучение и на времето и вложените усилия за тази цел. За да онагледи абсурдността на изложения от г-н Peśla довод в обратния смисъл Съдът посочва, че този довод, „доведен до крайност, би означавал да се приеме, че даден кандидат *би бил допуснат до подготвителен стаж, без да притежава и най-малки знания по германско право или по немски език*" [63].

100. По-нататък Съдът постановява, че „когато властите на дадена държава членка разглеждат искането на гражданин на друга държава членка да бъде допуснат до период на практическо обучение с цел последващо упражняване на регламентирана юридическа професия като подготвителния стаж, член 39 ЕО *не налага* сам по себе си в рамките на изискуемата съгласно общностното право проверка за равностойност тези власти *да изискват* от кандидата само ниво на юридически знания, което *е по-ниско* от нивото на удостоверените

61 — Пак там, точки 12—15.

62 — Пак там, точка 45, курсивът е мой.

63 — Пак там, точка 46, курсивът е мой.

посредством квалификацията, изисквана в тази държава членка за достъп до такъв период на практическо обучение“ [64].

в) Изводи

101. За целите на настоящото преюдициално производство от цитираната по-горе практика на Съда следва, че признаването на дадена диплома в приемащата държава членка изобщо не трябва да бъде автоматично [65]. Напротив, приемащата държава членка има правомощието да провери, в рамките на процедура по сравняване, равностойността на чуждестранната диплома със съответния документ за официална квалификация, издаден в приемащата държава членка [66]. Що се отнася до документите за официална юридическа квалификация, по принцип трябва да се изхожда от факта, че правните системи на държавите членки са различни, така че приемащата държава членка има право, в съответствие с общностното право, да изисква от титуляря на дипломата точно познаване на правото на приемащата държава членка [67]. От гледна точка на общностното право наистина е допустимо, но не и задължително, в интерес на свободното движение на работници, от кандидата да се изисква ниво на юридически знания, което е по-ниско от нивото на удостоверените посредством квалификацията, изисквана в тази държава членка за достъп до такъв период на практическо обучение [68].

102. Съдът е развил посочените принципи при тълкуването на разпоредбите на първичното право относно свободното движение и свободата на установяване на работници, съдържащи се в членове 39 ЕО и 43 ЕО. Предимството на прилагането на вторичното право изисква анализът на втория преюдициален въпрос да се основе преди всичко на Директива 89/48. Това обстоятелство обаче не е пречка Директива 89/48 да се тълкува в светлината на посочените по-горе принципи, тъй като Директивата е приета именно с цел да се реализират основните свободи, което е видно от избора на правните основания и от първо съображение от същата [69].

64 — Пак там, точка 65, курсивът е мой.

65 — Вж. точка 92 от настоящото заключение. В този смисъл и *Mengozzi*, P., op. cit., посочено в бележка под линия 30, стр. 1015, *Pertek*, J., op. cit., посочено в бележка под линия 9, стр. 638, според които Директива 89/48 координира взаимното признаване на равностойни дипломи, но изключва всякакъв автоматизъм. Подобно мнение застъпва и *Kraus*, D., op. cit., посочено в бележка под линия 46, стр. 253, който посочва, че нито Договорът за ЕО, нито Директива 89/48 създават правно задължение на държавите членки за автоматично и безусловно признаване на чуждестранни дипломи.

66 — Вж. точки 92—95 и 98— 100 от настоящото заключение.

67 — Вж. точка 99 от настоящото заключение.

68 — Вж. точка 100 от настоящото заключение.

69 — Вж. в този смисъл и *Görlitz*, N., op. cit., посочено в бележка под линия 9, стр. 845, който от избора на правните основания на Директива 89/48 и от първо съображение от същата заключава, че посочената директива е акт на вторичното право, служещ именно на реализирането на основните свободи, и в случая по-специално на свободата на движение. Според автора преамбюлът на посочената директива създава нормативна връзка между професионалните дейности, обхванати от основните свободи, и тези, които са обхванати от Директивата. Вж. също *Carnelutti*, A. L'Europe des professions libérales: la reconnaissance mutuelles des diplômes d'enseignement supérieur. — Revue du marché unique européen, 1991, № 1, p. 35, според който Директива 89/48 е „ръководство“ относно принципите, развити в практиката на Съда в областта на взаимното признаване на дипломи.

2. Член 4, параграф 1, буква б) от Директива 89/48 като правно основание

103. Цитираната по-горе практика на Съда дава важни насоки за тълкуването на член 4, параграф 1, буква б) от Директива 89/48, тъй като посочената разпоредба се отнася до мерките, които приемащата държава членка може да вземе след приключването на сравнителната проверка на квалификациите на молителя с оглед на признаването на чуждестранната диплома. Сред тях е правомощието да се изисква от молителя, при определени условия, да премине стаж за приспособяване с продължителност от най-много три години или да се яви на изпит за правоспособност.

104. Съгласно член 4, параграф 1, буква б), втора алинея от Директивата молителят поначало има право на избор. За професиите, за чието упражняване се изисква точно познаване на националното право и чийто съществен и постоянен елемент е даването на съвети и/или оказването на помощ по националното право, приемащата държава членка може чрез дерогиране на този принцип да изисква или стаж за адаптиране, или изпит за правоспособност. Несъмнено това се отнася до професията на адвоката, който следва да дава съвети и/или да оказва помощ на клиентите си по въпроси на националното право [70]. От това следва, че Австрия може да изисква полагането на изпит за адвокати, при условие че посоченият изпит съответства на определението „изпит за правоспособност".

а) Изпит за адвокати като „изпит за правоспособност" по смисъла на член 1, буква ж)

105. Изпитът за адвокати, предвиден в член 1 от RAPG, съответства на определението „изпит за правоспособност" по смисъла на член 1, буква ж) от Директива 89/48, тъй като се отнася само до професионалните познания на молителя. Този изпит дава възможност да се провери способността на молителя да упражнява професията адвокат съгласно предвидените в Австрия изисквания. Посочените изисквания са установени в член 1 от RAPG, според който той трябва да докаже „умение да завежда и да се явява по дела от

70 — Вж. и *Visée*, J.-M., op. cit., посочено в бележка под линия 11, стр. 212, според който член 4, параграф 1, буква б), втора алинея от Директива 89/48 е приложима за юридически професии и преди всичко за професията на адвокат. *Baldi*, R. La liberalizzazione della professione forense nel quadro della direttiva comunitaria 21 dicembre 1988 (89/48 CEE). — Rivista di diritto internazionale privato e processuale, 1991, vol. XXVII, № 2, p. 349 също не се съмнява, че посочената разпоредба от Директивата се отнася пряко до професията на адвоката. В своя „Доклад до Европейския парламент и Съвета за състоянието на прилагането на общата система за признаване на дипломите за висше образование, изготвен в съответствие с член 13 от Директива 89/48/ЕИО" (COM(1996) 46 окончателен), стр. 25 Комисията посочва, че в приложното поле на посочената разпоредба, както я тълкуват държавите членки, попадат адвокати, съдии и други представители на правосъдието, длъжностни лица с юридическо образование, патентни представители, данъчни консултанти, счетоводители и одитори.

публичен и частен характер, възложени на адвокат, както и способността му да изготвя правни документи и правни становища и да представя структурирано писмено и устно изложение на правни и фактически обстоятелства“. В качеството на приемаща държава членка Австрия, по силата на общностното право, има правомощието да определя посочените изисквания в съответствие с принципите, развити в практиката на Съда [71]. Член 1, буква ж) от Директива 89/48 също предоставя на Австрия правомощието да определя „условията и реда“ на този „изпит за правоспособност“.

б) Условия, при които приемащата държава членка може да изисква полагането на изпит за правоспособност

106. От член 4, параграф 1, буква б), второ тире от Директива 89/48 следва, че приемащата държава членка може да изисква полагането на изпит за правоспособност, когато регламентираната професия в приемащата държава членка включва една или няколко регламентирани професионални дейности, които не съществуват в регламентираната професия в държавата членка по произход или по местопребиваване на молителя, и това различие се характеризира със специално обучение, изисквано в приемащата държава членка и обхващащо области, които съществено се различават от обхванатите от дипломата, на която молителят се позовава.

i) Професионална дейност, която не е предвидена в държавата членка по произход или по местопребиваване на молителя

107. Следва да се приеме, че „практическият стаж“, който е предвиден в Австрия съгласно член 1, параграф 2, буква d) от RAO, но не е предвиден в обучението за професията адвокат в Испания, съставлява „професионална дейност“, която „не съществува в регламентираната професия в държавата членка [...] по местопребиваване на молителя“.

ii) Съществено различие в обучението

108. Обстоятелството, че достъпът до професията адвокат в Австрия в крайна сметка е разрешен само на лицата, които освен основния курс на академично образование успешно издържат и изпита за адвокати и приключат петгодишния практически стаж, следва да се счита, че съставлява същественото различие, което според член 4, параграф 1, буква б), второ тире трябва да се характеризира със специално

71 — Вж. точка 101 от настоящото заключение.

обучение, изисквано в приемащата държава членка. Съгласно член 1, параграфи 1 и 2 от RAO това са именно условията за вписване в списъка на адвокатите, с което се дава право на упражняване на професията адвокат. За разлика от това в Испания за целта са достатъчни придобиването на степента „Licenciado en Derecho", завършването на курс на университетско образование и вписването в адвокатска колегия. Предвид обстоятелството, че обучението за адвокат в Испания не изисква никакъв практически опит, посоченото различие трябва да се квалифицира като съществено.

iii) Връзка с области, които не са обхванати от дипломата, издадена в държавата членка по местопребиваване

109. Накрая, приемащата държава членка може да изисква полагането на изпит за правоспособност само когато посоченото различие обхваща области, които съществено се различават от обхванатите от документа/документите за официална квалификация, на които се позовава молителят.

— Квалификацията, придобита в Испания

110. Видно от Директива 89/48 и от практиката на Съда [72], в случая трябва да бъдат взети предвид вече евентуалните придобити познания на молителя, например в областта на правото на приемащата държава членка. В този контекст е възможно обстоятелството, че г-н Koller успешно е завършил не само курс на образование след средното образование в Испания, но и преди това основния курс на академично образование по право в Австрия, да играе съществена роля, още повече че по смисъла на член 1, буква а) от Директива 89/48, както вече бе посочено, „диплома" може да е съвкупност от документи за официална квалификация [73], поради което би могло да се приеме, че неговата степен „Magister der Rechtswissenschaften" по принцип съставлява допълнителен документ за официална квалификация. При все това дълбоките различия между отделните правни системи на държавите членки по принцип не допускат курсът на образование след средното образование, успешно завършен от г-н Koller в Испания, да бъде квалифициран като допълнение към основния курс на академично образование в Австрия, а само като курс на образование след средното образование, който по същността си е принципно различен. Ето защо сравнението между тях може да бъде само условно. Освен това при преценката на професионалните квалификации трябва да се отчита възможността профилът на професията адвокат да варира в различните държави членки [74]. В крайна сметка обаче задачата поотделно да се проверява кои области от обучението, изисквано в приемащата държава членка, не са обхванати от представената от молителя диплома, е в задълженията на компетентните органи

72 — Решение по дело Morgenbesser, посочено в бележка под линия 15, точки 57, 62 и 67 и Решение от 19 януари 2006 г. по дело Colegio (C-330/03, Recueil, стр. I-801, точка 36).

73 — Вж. точка 58 от настоящото заключение.

74 — Вж. *Carnelutti*, A., op. cit., посочено в бележка под линия 69, стр. 35, който посочва разликите по отношение на профила на професията адвокат в различните държави членки. Авторът цитира като пример правомощията на английски solicitor, който може да упражнява определени функции, които или не са несъвместими с профила на професията адвокат във Франция, или трябва да се причислят към други професии (адвокат или правен съветник и агент по недвижими имоти).

на приемащата държава членка съгласно член 1, буква ж), втора алинея от Директива 89/48.

— Връзката между основен курс на академично образование и обучението за професията адвокат

111. Считам, че връзката между обучението за професията адвокат и основния курс на академично образование в Австрия се очертава с по-голяма яснота. Като концепция обучението за професията адвокат в Австрия се базира на основния курс на академично образование, тъй като непременно предполага придобитите в последния знания по право. То съставлява допълнително обучение, доколкото има за цел да позволи на кандидата, явяващ се на изпит, да придобие професионалната квалификация и опит, които са необходими. За разлика обаче от чисто академичното образование по право в университет, обучението за професията адвокат е практически ориентирано. Както отбелязва австрийското правителство[75], посоченото обучение, включващо практически стаж с продължителност от пет години и изпита за адвокати, от законодателна гледна точка е обосновано от стремежа, в интерес на правните субекти да се постигнат висококачествени адвокатски услуги, които да отговарят на изискванията на практиката.

112. Наред с практическата насоченост на обучението за професията адвокат в Австрия следва да се има предвид, че посоченото обучение обхваща области, които или не са третирани, или са третирани в недостатъчна степен в рамките на основния курс на академично образование, към които спадат изчисляването на адвокатските разноски и етичните правила за адвокати. Както самият г-н Koller признава в писменото си становище[76], правилата относно адвокатските разноски са преподавани само частично в рамките на курсовете по гражданско процесуално право и по наказателно процесуално право за дипломния изпит в университета. Освен това той не е в състояние да представи документ, удостоверяващ практически опит в тези области. Тяхното познаване обаче е съществено условие за упражняването на професията адвокат. По тази причина в член 1, буква ж) от Директива 89/48 изрично се посочва, че етичните правила могат също да бъдат предмет на изпита за правоспособност. Доводът на г-н Koller, че след като е упражнявал професията адвокат в продължение на повече от четири години, трябва да се счита за способен допълнително да усвои правилата относно адвокатските разноски, като се самообучава, не може да постави под въпрос необходимостта от публичноправен контрол върху неговите квалификации.

113. В заключение следва да се отбележи, че при тълкуването на член 4, параграф 1, буква б), второ тире от Директива 89/48 следва да бъде отчетено пето съображение от същата, според което, що се отнася до

75 — Вж. точка 16, стр. 6 и 7 от писменото становище на австрийското правителство.

76 — Вж. стр. 24 от писменото становище на г-н Koller.

професиите, за чието упражняване Общността не е определила минимално равнище на необходимата квалификация, държавите членки запазват възможността си да определят това равнище с цел да гарантират качеството на услугите, предоставяни на тяхна територия. С оглед на факта, че нито Директива 89/48, нито останалите разпоредби на общностното право уреждат общите изисквания за достъпа до професията адвокат и че следователно държавите членки продължават да имат правомощието сами да определят изискванията, а следователно и минималното равнище на обучението за професията адвокат, общностното право допуска задължение на молителя за полагане на изпит за правоспособност.

в) Междинно заключение

114. Ето защо Австрия може да се позовава на основанието за овластяване, съдържащо се в член 4, параграф 1, буква б), второ тире от Директива 89/48, за да изисква от г-н Koller полагането на изпит за адвокати.

3. Задължение за преминаване на практическия стаж с продължителност от пет години

115. Необходимо е обаче да се прави разграничение между посоченото по-горе задължение и задължението на молителя за преминаване на практически стаж с продължителност от пет години.

116. Член 4, параграф 1, буква б) от Директива 89/48 не може, поради липса на съответно овластяване, да служи като правно основание на задължението за преминаване на практическа част на обучение.

117. Съгласно член 4, параграф 1, буква а) приемащата държава членка действително може да изисква молителят да докаже, че притежава професионален стаж, но само когато продължителността на обучението, на което молителят се позовава по силата на член 3, буква а), е по-малка поне с една година от изискваната в приемащата държава членка. При все това нищо не сочи, че обичайната продължителност на обучението в Испания се различава от продължителността на курса на академично образование по право в Австрия, който в това отношение трябва да се приложи като критерий за сравнение. Както вече бе посочено[77], в случая по главното производство трябва да се има предвид, че г-н Koller само за две години е завършил успешно допълнително обучение по право, което съгласно испанското законодателство съответства на курс на академично образование по право с нормална продължителност на обучението от четири години в Испания.

118. Дори обаче да бъде взет предвид само периодът от приблизително две години на процедурата за официално признаване, възможността член 4, параграф 1, буква а) да допуска такъв продължителен период

77 — Вж. точка 72 от настоящото заключение.

на практическо обучение като петгодишния практически стаж в Австрия би била крайно невероятна, още повече че съгласно първо тире от посочената разпоредба продължителността на изисквания професионален стаж не може да надхвърля два пъти размера на недостигащия период на обучение. Освен това член 4, параграф 1, буква а), четвърта алинея ясно предвижда, че при всяко положение изискваният професионален стаж не може да надхвърля четири години. Следователно практическият стаж с продължителност от пет години, който е задължителен в Австрия, във всички случаи би надхвърлил максималната продължителност, разрешена от Директива 89/48.

119. Накрая следва да се отбележи правилото, предвидено в член 4, параграф 2 от Директива 89/48, което изрично предвижда, че приемащата държава членка не може да прилага кумулативно разпоредбите на параграф 1, букви а) и б). Посоченото правило трябва да се разбира в смисъл на забрана на кумулативното прилагане на двете компенсаторни мерки [78]. Приложено към случая в главното производство това означава, че Австрия няма право да изисква да бъде доказан професионален стаж като допълнително условие за изпита за правоспособност.

120. Следователно в Директива 89/48 не се съдържа никакво правно основание за задължение за преминаване на практическия стаж с продължителност от пет години при конкретните обстоятелства на случая по главното производство.

4. Заключение

121. В обобщение, налага се изводът, че Австрия действително може да задължи г-н Koller да положи изпит за правоспособност, но не и допълнително да премине практическия стаж с продължителност от пет години.

122. Следователно на втория преюдициален въпрос трябва да се отговори, че Директива 89/48 не допуска национална правна норма, съгласно която титулярят на дипломата, описана в първия преюдициален въпрос, не може да бъде допуснат до изпита за правоспособност, без да е доказан изискваният по националното право стаж.

78 — Вж. *Boixareu*, A., op. cit., посочено в бележка под линия 9, стр. 7, който посочва, че член 4, параграф 2 от Директива 89/48 не разрешава на приемащата държава членка да прилага кумулативно контролните мерки, посочени в член 4, параграф 1, букви а) и б). *Pertek*, J., op. cit., посочено в бележка под линия 10, стр. 8 споделя мнението за забрана на кумулативното прилагане на компенсаторни мерки, но във връзка с последващата разпоредба на член 14 от Директива 2005/36.

VII — Заключение

123. По изложените съображения предлагам на Съда да отговори на поставените от Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission преюдициални въпроси по следния начин:

„1) Понятието „диплома“ по смисъла на член 1, буква а) от Директива 89/48/ЕИО на Съвета от 21 декември 1988 година относно обща система за признаване на дипломите за висше образование, издадени след завършването на професионално образование и обучение с минимална продължителност от три години, включва издадени от орган на друга държава членка документи за официална квалификация, от които е видно, че молителят отговаря на професионалните изисквания за достъп до регламентираната професия в тази държава, които документи обаче не удостоверяват завършването на курс на университетско образование с минимална продължителност от три години в посочената държава, а се основават на признаването на съответен документ за завършено академично образование, получен в приемащата държава членка, доколкото такова признаване се основава на допълнителни квалификации в държавата членка на издаване, като например обучение под формата на учебни курсове и допълнителни изпити.

2) Директива 89/48 не допуска национална правна норма, съгласно която титулярят на дипломата, описана в първия преюдициален въпрос, не може да бъде допуснат до изпита за правоспособност, без да е доказан изискваният по националното право стаж“.